

Rūdolfis Blaumanis

Zelta kupris

Joks vienā cēlienā

*Kādu vecu vielu pa daļai izlietojot,
sarakstījis Rūdolfis Blaumanis*

PERSONAS

Dace
Augusts
Dakteris

Vienkārša istaba ar divām durvīm, no kurām vienas ved uz āru, otras – daktera dzīvokli. Plaukts ar zāļu traukiem, kuriem aizkars aizvilkts priekšā. Galds, krēsli un dažas lietas, kas istabai dod slimnieku saņemšanas istabas karakteri.

Augusts skalo pudelītes,

D a c e (ārā).

Pirciet olas, kam vajaga olu!
Pirciet, lai ne par velti tās solu!
Labas un lielas, un vareni lētas –
Nupat kā dētas!

A u g u s t s (kas pa tam piesteidzies pie loga).

Jā, patiešām, tā ir viņa,
Mana mīļā, mazā Dace!
Šurpu, sieviņ, nāc tik iekšā (māj),
Ko tu meklē – še viņš ir!

D a c e (ienākdama).

Ak tu tētīt, taču reizi
Savu vīru atradu!
Esmu tev's pie logu logiem
Visu rītu meklējuse.
Tā nu labdien, mīļo August,
Nedēļ divas neredzēts. (Noliek grozu pie durvīm.)

A u g u s t s.

Klusu, klusu, ne tik dikti.
Dakterlielskungs mājā ir (rāda uz daktera durvīm),
Ēd tur nupat pusdienu.
Sveika, žubīt, – ak, cik ļoti
Es pēc tevis ilgojos! (Dod viņai mutes.)

D a c e.

Ko, tu ilgojies pēc manis
Un tik vienu muti dod?

A u g u s t s.

Ja tu gribi, desmit duču!

D a c e.

Visus desmit saņemšu!

(Augusts aizsteidzas pie daktera durvīm.)

Ā, tu bēdzi, redzi, blēdi!

A u g u s t s.

Es tik durvis aizbultēju (*dara to*),
Lai mūs dokters nepārsteigtu.
Nu, ja gribi, stāšos darbā,
Skaiti tu, es bučošu!

D a c e (*atgaiņādamās*).

Lai nu paliek! Stāsti labāk,
Kā tev laimējās šē iekļūt...
Ai, kad es to domāju:
Sulains tu pie dakterkunga,
Mūsu sīkstā ienaidnieka,
Kas mūs krustumātes priekšā –
Mūs pavisam nepazīdams –
Bezgalīgi apmeloja,
Visu viņas naudu, mantu
Savā rokā sadabūja,
Nomirējai apsolīdams,
Ka no viņa brīnumzālēm
Tā vēl otruš astoņdesmit
Mūža gadus nodzīvošot. –
Jā, kad man tas ienāk prātā,
Tad man sirds sāk priekā pukstēt
Un es sevī nodomāju:
Tā kā iesākums mums labi
Izdevies, tā arī turpmāk
Mūsu nodoms labi veiksies,
Un mēs krustumātes naudu,
Mūsu taisno mantojumu,

Atpņemsim šim naudas pūķim...
Bet nu stāsti – kā tu viņa
Paspārnē te tiki iekšā?

A u g u s t s.

Cilvēkam ar gudru galvu
Šitāds stiķis visai lēts!
Saklausdams, kur dakters dzīvo,
Dabūju turklāt vēl zināt,
Ka tas savu sulaini –
Kas jo bieži atgadoties –
Atkal reizi padzinis;
Nostājos pie viņa durvīm,
Līki, greizi sarāvies,
Un, tiklīdz viņš parādījās,
Sāku šitā pātarot (*vāji*):
«Ak, es nabags, ko lai daru,
Drusku vien vairs velku garu,
Jūsu priekšā ceļus loku:
Sniedziet palīdzīgu roku!» (*Kā dakteris.*)
«Ko pie manām durvīm klaigā,
Tāļāk savu ceļu staigā;
Jo ar teicamāko gribu
Dziedēt nevar nabadzību.»
«Kaut jel nabadzība vien
Mani māktu nakt un dien!
Mani moca, dievamžēl,
Cita klipa vairāk vēl.»
«Vai tad tevi jods grib plēst?»
«Nevaru, ak, lielskungs, ēst!» (*Dace smejas.*)
«Ko? Tu nevari? Nav tiesa!»
«Maizes garoziņa liesa,
Malciņš skaidra ūdentiņa
Iraid mana barībiņa.
Riebums mani ņemas kratīt,
Ja tik acis dabūn skatīt,
Uz ko citiem prāti nesas:
Vīnu, cepešus un desas.»
«Dīvainas gan ir šīs lietas,
Tomēr saprotu uz vietas...» –
Tā viņš gudri noņurdēja.

Es nu viņu uzlūkoju,
Viņa ģīmī pamanīju
Laipnību līdz šim tur svešu.
«Ak,» es lūdzos tālāk, «lielskungs,
Vēl es visu darīt spēju,
Vai jums nav priekš manis vietas?
Labs un paklausīgs jums būšu,
Ja tik manām acīm slēpsiet
To, ko citi sauc par gārdu.
Nemiet mani sev par kalpu!»
Nu – viņš ilgi nedomāja,
Kas ar mani būtu darāms:
Cilvēks tāds, kas nevar ēst,
Bij priekš viņa it kā pārle.
Sulaiņa šim vajagot,
Tā viņš laipni sāka runāt,
Lūkošot tad kopā dzīvot –
Redzi, tā pie viņa tiku!

D a c e.

Kā tev gāja? Ak tu nabags,
Laikam tiešām badu cieti?

A u g u s t s.

Ej, man nenāca ne prātā
Savu miesu badā mērdēt:
Gavēju tik, viņam redzot,
Ēdu, kad viņš neredzēja,
Viesnīcā vai citur kur.

D a c e.

Skopi gan viņš laikam dzīvo?

A u g u s t s.

Ak, pavisam neticami,
Kā viņš ēd un dzer, un taupa!
Par to visu citā reizē,
Kad būs vairāk vaļas smieties!
Tagad lai ar to tev pietiek:
Visu vajadzīgo zinu
Līdz ar veča noslēpumu (*paklusām*):
Proti, viņam zelta kupris.

D a c e.

Zelta kupris? Nesaprotu!

A u g u s t s.

Gan tu vēlāk sapratīsi,

Kad man šito aso nazi (*paceļ no galda nazi un noliek to atkal tur atpakaļ*)

Rokā spīdam redzēsi –

Un nu uzmani!

D a c e.

Es klausos.

A u g u s t s.

Skaties šurp uz šitiem plauktiem –

(*atvelk priekškaru*)

Tas ir mūsu aptieķis,

Šinīs dozēs, pudelītēs,

Šinīs podiņos un podos

Atronama palīdzība

Tā pret dzīvību, kā nāvi;

Nāves zāles stāv še augšā,

Šinī sarkanajā dozē –

Ieskaties tu viņā labi –

Noglabāta stipra ģifts.

D a c e.

Jā, es redzu, pašā augšā,

Nevis tā uz plaukta zemāk.

A u g u s t s.

Labi! Cits tad viss lai notiek,

Kā jau agrāk norunājām.

Nešaubos nemaz es arī,

Ka mums viltus izdosies,

Jo, cik esmu noskatījies,

Tad mans kungs un maizes tēvs

Ira tik tāds rutku burvis,

Kas prot ļaudis labi māt,

Savu maku krietni pildīt,

Bet kam zināšana vāja. –

Ja tu tikai savu lomu
Labi spēlē –

D a c e.

Nebēdā,

Tu ar mani mierā būsi.

Iemācījos (*pie daktera durvīm klauvē*) –

tur kāds klauvē!

A u g u s t s.

Tas ir dakters! Projām!

D a c e.

Sveiks!

(*Paķer grozu, ātri prom pa āras durvīm, kuras Augusts aizbultē. Pie daktera durvīm klauvē no jauna.*)

A u g u s t s.

Jā, es dzirdu, lielskungs, dzirdu!

(*Atbultē durvis. Dakteris ienāk.*)

D a k t e r i s (*ar kupri mugurā. Bārdamies*).

Kādēļ netieku te iekšā,

Kādēļ bulte durvīm priekšā?

A u g u s t s.

Dakterlielskungs, es – man bija – –

D a k t e r i s.

Salti meli, tie ir meli,

Ko tu manim priekšā celi!

Tu te esi gribēj's ošņāt,

Netraucēts pa kaktiem ložņāt,

Noskatīties, ko var zagt,

Lai to aiznestu pa nakt.

A u g u s t s (*izlikdamies aizskārts*).

Lielskungs, apdomājiet jel,

Neesmu nekāda pele,

Ka man patiktos te ložņāt.

Arī negribēju ošņāt

Pa šiem putekļainiem kaktiem.

Manam degunam jau pietiek
Ar tām smaršām un tām smakām,
Kas no jūsu zāļu traukiem
Tajā dien no dienas sakāpj.
Jociņš labs ir jūsu vārdi,
Ka te varētu ko nozagt.
Ko gan? Šito veco galdu,
Šitos sadilušos krēslus,
Kuri izjūk, kad tos cilā?
Drīzāk tad vai jūsu kupri
Aiznestu, ne šādu malku!

D a k t e r i s (*pie pēdējiem vārdiem drusku saraudamies, ātri*).
Klusu, runā, kas der lieti!
Kādēļ tad bij durvis cieti?

A u g u s t s.
Kādēļ? Nu, es aizbultēju
Kā arvienu āras durvis
Un, ar domām kaudamies,
Aizbultēju arī otras.

D a k t e r i s.
Nevajag ar domām kauties,
Nelabas var prātā šauties,
Domāšana, liec to vērā,
Kaitē galvai lielā mērā...
Bet nu ej un nokop traukus,
Pāri palikušos taukus
Tu no bļodas izēst vari,
Tāpat maizes druskas arī;
Ka es skops, tev nebūs gaust. —
Pa tam drusku gribu snaust.
Gulēšana, māca daba,
Paēdušam visai laba.

A u g u s t s.
Dievs lai svētī jūsu miegu
Un lai mani pasargā,
Ka es, cilvēks, nepārēdos! (*Prom daktera istabā.*)

D a k t e r i s (*aizbultē ātri durvis un pārliccinās, ka otras arī cieti. Pēkšņā izmisumā*).

Vai, ak vai, man asins stājas,
Acis tumst, vairs nenes kājas –
Ko es nupat dzirdēju! (*Iekrīt krēslā.*)
Ko es nupat dzirdēju:
«Drīzāk tad es jūsu kupri
Aiznestu, ne šito malku,» –
Tā tas zirgs man ausīs zviedza
Un ar to man ziņu sniedza,
Kupris neesot man īsts...
Ak, cik nevainīgs un šķīsts
Man šis cilvēks izlikās!
Cik man ļoti patikās
Viņa īsais muļķa prāts –
Un nu esmu maldināts,
Noslēpumu viņš nu zina...
Ak, pats velns to pie man's dzina! (*Pauze.*)
Kuprīt, manu mīļo kuprīt,
Kuprīt, manu zelta kuprīt,
Mugurā vēl esi man,
Vai tev vidū vēl kas skan?

(Novelk svārkus. Izrādās, ka dakterim kupra nemaz nav, bet ka tas tikai svārkos iešūts. Dakteris atpogā svārkus iekšpusē pret kupri vaļā un izņem vairāk mazu un vienu lielāku maisiņu ar naudu. Vienu attaisīdams.)

Jā, vēl esi dzīva gan (*sāk naudu skaitīt*);
Divi – četri – pieci simti, –
Labo sirsniņ, vari rimti –
Nozagts navā it nekas,
Augusts nezin it nenieka,
Mana bīšanās bij lieka.
Tā, lūk, tukšas aizdomas
Mani reižu reizēm biedē,
Bet šis uzskats bailes dziedē!...
Naudiņ, mana dārgā nauda,
Kādu skatu acs nu bauda,
Dvēsele nu kādu prieku –
Ak, tā liksmojas pārlieku!

(Ar naudu mīlinādamies, to no vienas rokas otrā bērdams.)

Ko tu vēlies, manu sirsniņ,

Ko tu kāro, dārgo sirsniņ,
Viss tev tagad rokās ir!
Vai tu vēlies samtu, zīdu,
Istabu ar stikla grīdu,
Kuģīti, kas viļņus šķir?
Vīnus vai no tālām salām,
Ēdienus no svešām malām,
Sešus zirgus, karieti,
Iekšā skaistu sievieti?
Visu, visu dabūt vari,
Visu atburs naudas gari! (*Augusts klauvē.*)

A u g u s t s (*iekšā*).

Lielskungs, nokopts ira galds.

D a k t e r i s (*it kā no miega uztrūkdamiēs*).

A-u-a – kāds miegs bij salds,
(*Noslēpj ātri naudu un uzvelk svārkus.*)
Cik es jauki atspirgu! (*Durvis atbultēdams.*)
Jau ar darbu galā tu?

A u g u s t s (*ienākdams*).

Jā. Un jūsu dotās zāles
Arī nupat iedzēru.
Tiešām, vareni tās palīdz!
Līkie, stīvie locekļi
Tapuši it lokani,
Izstiepušies atkal taisni,
Tā kā tagad jautrā prātā
Varētu jums stāstīt: «Esmu
Nu pie pilnas veselības,» –
Ja kaut cik man iekārotos
Pēc jebkāda ēdiena.

D a k t e r i s.

Kas nu tās par liekām bēdām!
Laimīgs tas, ko redzi ēdam,
Bet, kam nava ēstgribas, –
Divkārt laimīgs teicams tas.
Nost ar tādām raizēm! – Nāc,
Tur pa plauktu raudzīt sāt,
Kādas zāles izbrūķētas.

A u g u s t s (*sāņus*).

Saprotams, tik tās, kas lētas.

D a k t e r i s.

Tās tad atkal jāiegādā.

Ko nu stāvi, ej un strādā!

Ārsts, kam navā krietnu zāļu,

Šinīs laikos netiek tāļu.

A u g u s t s.

Tūliņ, tūliņ sākšu strādāt.

(Uzkāpj pie plaukta augstākās nodaļas.)

Redziet, kad jūs tādus gudrus

Vārdus, labas pamācības

Izrunājiet, tad man taču

Uzmanīgi jāpaklausās!

(Dakteris pamāj viņam, lai strādā, un nosēstas pie galda, sataisīdamies uz rakstīšanu.)

A u g u s t s (*dažos traukos paskatījies*).

Izpārdotas siržu drapas.

D a k t e r i s.

Pierakstīšu to uz lapas.

Meitas bieži pēc tām prasa,

Jo tās sirdīm debess rasa.

A u g u s t s.

Dzīvīb's balzama nav daudz.

D a k t e r i s.

Jā, pēc tā skrien visi ļaud's.

Dzīvot grib tā vecs, kā jauns — —

A u g u s t s.

Tāpat arī labs un ļauns.

D a k t e r i s.

Nepļāpā tu!

A u g u s t s (*paklusām*).

Cienīgs lielskungs!

D a k t e r i s.

Ko tur tavas lūpas čukst?

A u g u s t s (*klusām*).

Lielskungs, caurskrejzāļu trūkst!

D a k t e r i s (*rakstīdams, dikti*).

Caurskrejzāles (*pie āras durvīm zvana*) –

paskaties –

Kas tas tur par tādu viesi?

A u g u s t s (*atbultē durvis un paskatās*).

Lielskungs, durvju priekšā skuķe

Jauna, skaista tā kā – puķe.

D a k t e r i s.

Laid to puķi istabā,

Lai man ar tā redzama!

A u g u s t s.

Lūdzu, nāciet droši iekšā!

D a c e (*ienāk nedroši*).

Labdien, cienījamie kungi!

(*Noliek grozu pie durvīm. Apskatīdamās.*)

Ja es visai nemaldos,

Esmu ārsta dzīvoklī.

Ak, es nabadzīte, lūdzu –

Ak, es nevaru vairs tālāk –

Ak – (*Streipuļo Augustam pretī.*)

A u g u s t s (*atkāpdamies*).

Tā ļumst un ģībst, un krīt!

D a k t e r i s (*Daci savās rokās uzķerdams*).

Manu skaisto eņģelīt,

Stāsti, kur un kas tev sāj!

Vai tev asins galvā kāp... (*Nosēdina viņu krēslā.*)

Pataustīsim drusku roku... (*Dara to.*)

Skaties, skaties, kas par joku!

Manu cālīt, kas tad tas?

Sirsniņā nav kārtības,

Pulkstenītis gaiši rāda:
Viņa nevienādi strādā.

D a c e (*vāji*).

Cik jūs ātri, cik pareizi
Slimo vietu uzejiet!
Tiešām ilgi jau man likās,
Ka šeit (*uzliek roku uz sirds*) navā kārtības.

D a k t e r i s.

Jā?... Bet stāsti nu, no kā
Ira izcēlusies tā!

D a c e.

Lielskungs, kā lai to jums stāstu,
Ko es pate nezinu!
Reizēm esmu pārāk jautra
Un man gribas gaviļēt,
Diet un skriet vai nezin kur –
Reizēm atkal gribas raudāt,
Vientulei un klusai sēdēt –
Gribas tiši akā lēkt,
Redzat, tā man ir ap sirdi,
Un tā navā kārtībā;
Bet, no kā viss ceļas, to
Gan jums nejaudāju pateikt.

D a k t e r i s.

Labi, labi – tagad protu...
Stāsti, manu cālīt, – ko tu
Jūti un ko saka sirds,
Kad mums acs pret aci mirdz? (*Skatās viņai acīs.*)

D a c e (*kaunīgi acis nodurdama*).

Lielskungs – šitā neskatāties,
Man tad – tūliņ – vaigi tvīkst!

D a k t e r i s.

Tvīkst?... He-he-he... uzieta
Būs tūliņ tā slimība.

A u g u s t s (*kas līdz šim tā stāvēja, ka dakteris viņa nevarēja redzēt*).

Jā, mans kungs ir varens ārsts!
Slepenākā slimība
Nepaliek tam apslēpta.

D a k t e r i s.

Ko? Tu te? Tu klausījies?
Tev, kā liekas, aizmiršies,
Ka tev katru reizi mūs –
Slimnieku un mani – būs
Atstāt vienus istabā?
Cikreiz tas tev jāsaķa?

A u g u s t s.

Lielskungs, neņemot par ļaunu,
Bet – tā meitene tik skaista,
Ka tā mani saistīt saista,
Viņas jautro acu uguns – –

D a k t e r i s.

Acu uguns?! – Tas ir smejams!
Acu uguns! Vai ir ejams,
Gādājams, kā k r ā s n ī uguns!
Acu uguns! Acu uguns!
Nu es redzu, kā man dieni!

(Izdzen viņu dusmīgi savā istabā.)

Tagad, cālīt, esam vieni...
Stāsti nu bez visiem liekiem,
Runu puškojošiem niekiem –
Kas tev īsti sirdi māj?...
Tu ciet klusu?... Sāc jel, sāc!

D a c e *(izlikdamās ļoti sajukuse un kaunīga).*

Ko lai saku? Mīlais tētīt,
Esmu gluži sajukuse...

D a k t e r i s *(ar kāriem smaidiem, glaimi).*

Un nu, ceru, tev būs lēt
Man tā drusciņ – uzticēt.

D a c e *(kā augšā).*

Uzticību, kā man šķiet,
Esmu jums jau rādījuse.

D a k t e r i s.

Zināms, zināms, bet – es – gribu,

Redzi, tādu uzticību – –

Tādu – he-he – kā lai saku – – –

(Satver lakstodamies Daces zodu. Piedur otru roku paijādams pie viņas vaiga. Ātri novērsdamies.)

Skuķe patīk man par traku,

Kas par vaidziņu tai košu,

Un cik nevainīga tā!

Es tai kādus niekus došu,

Mānīties še vajaga.

(Staigā apkārt it kā pārlikdams. Dacei atkal piegrieždamies.)

Meitiņ, tavu slimību

Apsvēru ar gudru ziņu

Un nu zāles sataisīšu,

Rūpīgi tās samaisīšu.

Mute gan taps drusku rūgta –

Veselība nāks kā lūgta.

(Ir piegājis pie zāļu plaukta un sāk ap to rīkoties.)

D a c e.

Lielskungs, visu, visu dzeršu,

Ja tik topu vesela.

D a k t e r i s *(ir ielējis glāzē ūdeni, nolīcis to uz galda un tuvojas tam tagad ar lielu pudeli. Glāzē liedams).*

Iz šīs lielās pudeles

Piecas mazas pilītes. *(Atstāj pudeli uz galda, paņem dozi.)*

Iz šīs skaistās dozes ar

Naža galu atņemt var. *(Atstāj dozi uz galda.)*

Beigās slimībai par sodu

Apmeklēsim šito podu. *(Atstāj podu uz galda un samaisa zāles glāzē.)*

Tā! Nu kopā viss, kas der,

Ņem šo glāzi, ņem un dzer!

(Dace satver glāzi un ceļ to pie lūpām.)

A u g u s t s *(iekšā).*

Glābiet! Uguns! Uguns! Glābiet!

D a c e (*it kā sabijusēs*).
Kas tas par troksni?!

D a k t e r i s.
Žēlīgs Dievs!
Uguns?

A u g u s t s.
Uguns! Palīgā!

D a c e.
Nelaime būs notikuse,
Skrieniet raudzīt, kas tur ir!
(*Pa durvīm spiežas dūmi iekšā.*)

D a k t e r i s.
Dūmi! Ak, nu esmu postā! (*Iesteidzas savā istabā.*)

D a c e (*smiedamās*).
Cienīgs lielskungs, tikai spostā!
(*Paķer ātri zāļu podu no galda un nes to uz plauktu.*)

Projām plauktā ar šo podu (*noliek to*),
Viņa vietā lai stāv ģifts!

(*Paņem pirmiņ apzīmēto, noliktam podam mazliet līdzīgo ģifts podu un nes to uz galdu.*)

Ā, kā vecis satrūksies,
Kad caur savu nevērību
Mani redzēs noģiftētu.

(*Paņem glāzi un izlej zāles pudelītes skalojamā traukā.*)

Tā! Nu zāles iedzēru!
Drīzi nāve tuvosies,
Tādēļ atkal nosēdišos.

(*Noliek glāzi uz galda un apsēstas.*)

D a k t e r i s (*ātri ienākdams, lielās dusmās*).
Tas ir skandāls! Tas ir kauns!

A u g u s t s (*viņam pakaļ, lūgdamies*).
Lielskungs, neesiet tik ļauns!

D a k t e r i s (*skrien pa istabu apkārt, savu nomelnoto ģimi slaucīdams un caur to vēl vairāk nomelnodams*).

Blēdi! Zagli! Aita! Auns!
Mani tā par velti biedēt!
Varēsi tu mani dziedēt,
Ja es tagad gandēts tieku,
Dabūdams kaut kādu trieku.

A u g u s t s .

Vai tad es nu tīšā prātā,
Krāsni kurinādams, liku
Uguni pie gardīnēm!
Dzirksts, no manis nemanīta,
Vainīga pie visa grēka.

D a k t e r i s .

Kur tad tavas acis bija,
Ka tās dzirksti nemanīja,
Neredzēja arī briesmu,
Kad tā pārvērtās par liesmu?
Jauka atvainošanās!
Fui! – Es nepieņemu tās!

A u g u s t s .

Es jau tikai i z s k a i d r o j u,
A t v a i n o t i e s negribu.
Visu skādi cietīšu,
Atkalpošu to ar augļiem.
Tikai, lūdzu, nebaraties.

D a k t e r i s (*norimdams*).

Ak, kā lai nu nebarosi!
Kamēr skādi atkalposi,
Varbūt būsi vecs un vārgs,
Jo tas auts bij rets un dārgs.

A u g u s t s (*sāņus*).

Zināms, tā kā visas lietas
Šinī lepnā dzīvoklī. (*Dikti.*)
Cik tā laika nosacīsiet,
Tik jau nu es nokalpošu.

D a k t e r i s.

Nu jā – redzēsim – nu labi,
Par to runāsim vēl abi. (*Paskatās glāzē, ka tā izdzerta.*)
Tagad jāaplūko šē
Mana skaistā slimniece. (*Ļoti laipni.*)
Nu, ko dari, kā tev šķiet –
Vai jau nesāk labāk iet?

D a c e (*kura slepeni par daktera dusmām bij smējusēs, bet, tiklīdz dakteris uz viņu pagriezās, izrādījuse, ka tai arvien nelabāk top ap sirdi; vāji.*)

Neiet labāk, metas sliktāk,
Iekšās karstums vairojas,
Un pa visiem locekļiem
It kā drudža trīsas staigā.

D a k t e r i s.

No tā mazā ugunsgrēka,
Ko man sataisīj's šis brēka,
Meitiņ, esi sabijusēs.
Norims bailes – drudzis klusēs.

(*Noliecas laipni pār Daci, tās pulkstenīti aptaustīdams. Pa tam Augusts slepeni nostājas viņam aiz muguras un uzpūš dūmus gaisā iz degoša, mutē ačgārni iebāzta papirosa, ko tas paslēptu līdz šim bij turējis rokā.*)

D a c e.

Dievs lai dod! – Kas tā par smaku?
Gruzdums! Lielskungs, jūsu drēbes
Laikam kaut kur aizdegušās.

(*Augusts pūš atkal dūmus gaisā un novirzās ātri pie malas.*)

Dievs un Tēvs, kas tie par dūmiem?

D a k t e r i s (*kas sevi aplūkojis un gaisā dūmus ieraudzījis.*)

Man no muguras tie nāk,
Vai tur svārki dedzin sāk?

A u g u s t s (*tuvodamies un daktera mugurā paskatīdamies.*)

Tiešām – un uz paša kupra!

(*Dara tā, it kā gribētu dzēst. Dakteris atraunas atpakaļ.*)

D a k t e r i s.

Ko? Uz kupra? Tas nav tiesa!

A u g u s t s.

Drīz to jutīs jūsu miesa,
Nost ja svārkus nevilksiet.

D a k t e r i s.

Ko par velti svārkus plēst,
Tāpat uguni var dzēst.

(Mēģina iedomāto uguni pats ar savām rokām apdzēst, pa tam bailīgi pa istabu apkārt skraidelēdams.)

A u g u s t s.

Lielskungs, tas ir viss par velti,
Viens jūs galā netiksiet,
Ņemiet mani palīgā.

D a k t e r i s.

Neveiklas jau tavas rokas (*turpina savu mēģinājumu*),
Ak tu Dieva sods un mokas, –
Manis dēļ lai iet tad ari!
Dzēs! Bet viegli tu to dari,
Jo – lūk, redzi – tā tā lieta:
Kupris vārīgākā vieta.

A u g u s t s.

Jūs ar mani mierā būsiet,
Dzēsīšu ar apdomu.
Bet tad jums ir jānosēstas. (*Dakteris apsēstas.*)
Kas tad tas?

D a k t e r i s (*uzlec stāvu*).

Nu?

A u g u s t s.

Sēdat taču!
Kad jūs kājās uzleciat,
Tad es vietas dzēšamās
Nepaspēju saredzēt.

D a k t e r i s.

Redzēt! Kāda runāšana!

Pietiek viegla taustišana.
Tur, kur karsts, tu spied ar ziņu
Viršū šito lakatiņu.

(Sniedz Augustam savu kabatas lakatiņu.)

A u g u s t s.

Labi!... Au! Vai velns, cik karsts!
Jods un jupis, savu pirkstu
Iegrūdu kā dzīvās pirkstīs.
Un tik dziļi! Tātad acis
Mani navā mānījušas,
Jūsu kuprī uguns tāļu
Jau ir iekšā ievilkusēs.
Brīnums – vai tad nemaz nesāp?

D a k t e r i s.

Vai nu nesāp, vecā Baba!
Bet man navā tāda daba,
Ka es tā kā tu pārlietu
Vaimanātu par nenieku;
Bet nu dzēs un slāpē, spied,
Pirms tā uguns dziļāk iet!

A u g u s t s *(kas ātri paķēris uz galda guļošo nazi).*

Nu tad sēdiet!

(Nospiež dakteri, to aiz kupra satverdams, sēdekli un pārgriež pie tam svārkus uz kupra.)

D a k t e r i s *(sadusmots).*

Neāksties!

(Uzlec stāvu. Svārki uz kupra, no Augusta nelaisti vaļā, caur ātro rāvienu uz augšu pārplīst, iz kupra izkrīt naudas maisiņi, pie kam viens atsprūk vaļā.)

Ha! Vai man!...

A u g u s t s *(atkāpas it kā satrūcies).*

Dievs Tēvs! Ko redzu?!
Kupris izirst – zemē zelts!
Vai lai savām acīm ticu?
Lielskungs – – sakāt – kas tas ir?

D a k t e r i s (*sastindzis*).

Kas – tas tur – kas zemē bira –
Tas – tas ir – tas kupris – ira –
Iraid (*izmisis*) – ak tu pasaulīt,
Kāds nu posts uz mani krīt!

(*Sāk zelta gabalus lasīt kopā. Augusts grib palīdzēt.*)

Projām, projām, elles malka!
Iztikšu bez tava talka!
Mans bij kupris – nauda mana,
Mana viņas lasīšana!

D a c e (*kas arvien lielāku vājumu bij izrādījuse un pēdīgi mazu laiciņu gulējuse kā ģibonī, pietrūkdamās.*)

Kur es esmu? Debess tētīt!
Kādas sāpes! Vai, ak vai!
Nākat, glābat, palīdzati,
Palīdzat man, nabadzei!

D a k t e r i s (*kas naudu salasījis un maisiņus uzlicis uz galdu*).

Tūliņ! (*Steidzas uz Daci.*)
Tikai drusciņ gaidi.

(*Apgriežas pusceļā atpakaļ, pieskrien pie galda, sabāž mazos maisiņus ķešās un lielo azotē. Piesteidzas Dacei.*)

Kādēļ, bērns, no jauna vaidi?

D a c e.

Ak, es biju pagībuse
Un nu uzmodusēs jūtu
Sāpes, ai, tik briesmīgas!
Ak, ko esmu iedzēruse,
Ka man mēle kaltin kalst!

D a k t e r i s (*sāņus*).

Nu būs ķeza ķezas galā,
Kā nu lai es tieku malā?

D a c e.

Vai, es gurstu, salstu, tvīkstu,
Trīsu, ģībstu, nomirstu!

D a k t e r i s (*loti nemierīgs*).

Cālīt mīlo, saņemies,
Pāri drīzi sāpes ies.
Slikta nebij, Dievs to zina,
Manis dotā medicīna.
Dzesēt viņai bij tik slāpes,
Bet ne sacelt lielas sāpes.

D a c e (*vāji*).

Vai jūs man ar tiešām devāt
Zāles, kuras gribējāt?
Vai jums navā misējies?
Jums pie rokas tik daudz ģipšu — — (*Iekliedzas.*)
Ā — man dzīslās uguns lodes!
Acis aptumst! Ā! (*Nokrīt kā nomiruse.*)

A u g u s t s.

Tā mirst!
Glābiet, ja tā saģiftēta,
Glābiet viņu, lielskungs, glābiet!

D a k t e r i s (*izmisis*).

Nemuldi jel tādas trakas
Lietas, jo no ģifts ne smakas
Skuķe nava ostījuse.
Ģifts nav viņas postījuse. (*Piesteidzas pie galda.*)
Maniem vārdiem netrūkst mēmu
Lieceniķu. Raug, es ņēmu
No šīs pudeles, šī poda,
No šīs dozes — — ha! pie joda!
Šītā doze — !

A u g u s t s.

Tajā ģifts!
Skuķe tiešām noģiftēta!

D a k t e r i s.

Nelaime uz nelaimes,
Ak, kas lai to postu nes!
Ak, vai es to domāj's biju!

A u g u s t s.

Nu tik prom uz policiju! (*Grib aizsteigties projām.*)

D a k t e r i s (*iebrēkdamies*).

Muļķi, paliec! Ne no pēdām! (*Laipni.*)

Mīļais draugs, par manām bēdām

Kāda daļa valdībai?

Kādēļ visu vēstīt tai?

Apdomā, ja tu to dari,

Tad man ļoti skādēt vari,

Neesmu to nopelnījis,

Lielskungs labs tev esmu bijis,

Sacīt, tēvs gandrīz pa pusi,

Tādēļ par šo lietu klusi.

A u g u s t s (*apdomādamies*).

Manis dēļ! Es klusu ciestu –

Ja jūs man ko rokā spiestu...

Klusu ciest – tas esot zelts.

D a k t e r i s.

Saprotu... Še ņem šo naudu –

Ņem šo jauko zelta graudu. (*Sniedz viņam zelta gabalu.*)

A u g u s t s (*tajā paskatījies*).

Ko, tik vien? Tas ir par maz!

D a k t e r i s.

Gribu tevi mierināt,

Tādēļ lieku otru klāt.

A u g u s t s (*smiedamies*).

Es tikai ar diviem zelta

Gabaliem lai esot mierā?

Kungs, ir ne ar divdesmit!

D a k t e r i s (*rokas lauzīdams*).

Pēdējs posts nu mani sit,

Nu tad saņem divdesmit!

A u g u s t s.

Divdesmit!... Jūs jokojiet,

Gribiet, lai es projām eju. (*Grib iet.*)

D a k t e r i s (*viņu atturēdams*).

Cilvēk, nu vai tad tu rimtu,

Ja tev piesolītu (*žēli*) simtu?

(*Sniedz viņam pēc ilgas tūlāšanās vienu maisiņu.*)

A u g u s t s.

Apalš simtiņš krietna nauda,
Bet mēs tomēr nelīgsim.

D a k t e r i s.

Nelīgsim?... Tev laikam gribas
Mani kaut bez žēlastības!

A u g u s t s.

It nebūt ne, ja tik protiet
Drusku dziļāk makā grābt.

D a k t e r i s (*grūti cīnīdamies*).

Nu tad zelta lietus līs:
Saņem – saņem simti trīs.

(*Sniedz viņam trīs maisiņus.*)

A u g u s t s (*atkāpdamies*).

Trīs ir visas l a b a s lietas,
Bet man patīk l a b ā k a s!

D a k t e r i s.

Žēlīgs tētīt, vai tu traks,
Gluži tukšs jau manim maks!

A u g u s t s (*sausī*).

Nu tad neko darīt, sveiki! (*Prom uz durvīm.*)

D a k t e r i s (*viņam pakaļ*).

Paliec!

A u g u s t s.

Man vairs netīk čīkstēt!

D a k t e r i s.

Redzu, postā būs man grimti,
Saņem tad ar četri simti!

A u g u s t s.

Lielskungs, vēl es nesāņemu!
Jūs turpretī sāņematies,

Solīti vēl solīšanā
Mazuliet uz priekšu speriet –
Un tūliņ pie mērķa būsim.

D a k t e r i s (*dusmās drebēdams*).
Kā? Es tev lai p i e c i dotu?!
Velns lai tevi ņem par znotu,
To nemūžam nevaru!

A u g u s t s.
Tad es savu izdaru! (*Iet uz durvīm.*)

D a k t e r i s.
Ņem tad arī manis bēd!

(*Sviež viņam vairāk mazu naudas maisiņu pakaļ.*)

Ņem to naudu, ņem un ēd!
Ēd un rij, un aizrijies!

A u g u s t s (*maisīņus ātri salasīdams un noslēpdams. Laipni*).
Lielskungs, saku jums paldies! (*Paklanās zobgalīgi.*)
Nu es būšu mēms kā kaps.
Tikai gādājiet nu ātri,
Ka šī lauztā roze pazūd,
Kā es tagad nozūdu. (*Projām ātri pa āras durvīm.*)

D a k t e r i s (*noskatās viņam stīvi pakaļ, aizvelkas tad slābans
uz kādu krēslu un nokrīt tajā. Pauze. Lauztā balsī*).

Kas ir taupīt, kas ir krāt? –
Otram mūžu vieglināt.
Labāk ir, kad laiž no rokas,
Tad nav vēlāk jācieš mokas...
Tur nu aiznes manu naudu... (*Raudādams.*)
Naudiņ, es par tevi raudu,
Raudu gaužas asaras.
Ak, kāds rūgts ir liktens tas:

(*Izvelk lielo naudas kuli iz azotes, glaudīdams.*)

Mēs nu esam bārainīši,
Vieni paši palikuši.
Kur nu jums būs turpmāk cieta,
Droša glabāšanas vieta?...

(Noslēp naudu atkal azotē, piegriežas Dacei, kura arvien vēl guļ kā nomiruse, bet visam skatam uzmanīgi bij sekojuse.)

Bet nu jādomā par liķi...
Vai to naktī nest uz dīķi
Jeb vai labāk to tepat
Pagrabiņā apglabāt? –
Rakšu labāk pagrabiņā,
Tas ir drošāk katrā ziņā.
Izdarišu to uz pēdām,
Jo, ja liķi še redz sēdam,
Tad var tiešām lēti sākt
Viss mans nedarbs gaismā nākt... *(Noliecas pār Daci.)*
Ak tu manu skaisto skuķīt,
Ak tu novītušo puķīt,
Nu mums abiem jāšķiras.
Tavas saldās lūpiņas
Nepaguvu skūpstīt dzīvas,
Tādēļ – lai gan tās nu stīvas –
Nobučoju tagad viņas. *(Grib Daci skūpstīt.)*

D a c e *(uzlec piepeši stāvu un iesit dakterim pa ausi).*

Vai jums prāts! Bez manas ziņas?!

D a k t e r i s *(tikko gar zemi nenogāzdamies).*

Ko?... Kas tas? Kas tas?...

(Augusts, kas jau agrāk galvu pa durvīm bij iebāzis, ienāk pilnīgi istabā un nostājas pie durvīm.)

A u g u s t s.

Bravo! *(Smejas.)*

Izmēģini, sieviņ, roku!

Lielskungs, kā jūs uzdrīkstaties

Manu sievu lūkot skūpstīt?

D a k t e r i s.

Tavu sievu? Vai – man šķiet,

Viss ap mani riņķī iet...

Tavu sievu?

A u g u s t s.

Manu sievu!

D a c e.

Kura tagad teic ardievu! (*Steidzas uz durvīm.*)

D a k t e r i s (*kliedams*).

Neaiznesiet manas naudas!

A u g u s t s.

Taupiet, lielskungs, savas gaudas,
Šitā nauda (*sit uz savām ķešām*) pieder mums,
Tā ir mūsu mantojums!
Jūs no mūsu krustumātes
To ar viltu izdabūjāt,
Un nu mēs jums atdarījām!

D a c e (*jautri*).

Un tas izdevās mums labi!

D a k t e r i s (*grib viņiem gāzties virsū. Augusts viņam pagrūž
olu grozu pakājās, olas izveļas no groza. Dakteris atlec atpakaļ.
Dace un Augusts ātri projām.*)

Zagļi, blēži!... Ratā abi!
Prom ar manas dvēšles prieku.
Vai! Nu dabūšu vēl trieku...

(*Saļūkst pie krēsla skatuves vidū.*)